

HUMANISTISCHE PERSDIENST.
=====

Bleyenburgerstraat 1,
UTRECHT

Uitgave van het Humanistisch Centrum "M e n s e n W e r e l d".

Verschiint 2 maal per maand - Abonnementsprijs f.3.-- per jaar.
Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld.
Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht.
Telefoon 10163 (K-3400).

18 September 1952

1e jaargang, Nr. 8

V E R K L A R I N G

van het Secretariaat van de Internationale Humanistische en Ethische Unie.

Het secretariaat van de Internationale Humanistische en Ethische Unie heeft met verbazing kennis genomen van sommige perscommentaren op het Internationale Humanistische Congres, dat eind Augustus te Amsterdam heeft plaats gevonden.

Uiteraard wordt hier niet gedacht aan de waardige bespreking of bestrijding van dit congres in verschillende der voornaamste dag- en weekbladen van ons land. Maar gegeven de diepe ernst waarmee men gedurende dit congres de actuele problemen benaderd heeft, moet het wel als onrustbarend gesignaleerd worden dat b.v. een enkel blad deze bijeenkomst als een invasie van Noormannen meende te moeten karakteriseren.

Andere kranten verzekerden hun lezers dat dit congres een uitgesproken anti-christelijk karakter had gedragen, zich daarbij beroepend op een uitlating van een zekere Heer Herz. Zij verzuimden te vermelden dat deze Heer Herz daarbij niemand vertegenwoordigde dan zichzelf en deze enkele uitspraak in anti-christelijke zin zonder noemenswaardige instemming van het congres heeft gedaan.

Ernstiger nog moet het heten dat sommige dagbladen zich niet ontzien hebben hun lezers te suggereren dat slechts de socialistische pers aan dit congres waarderende aandacht zou hebben besteed, hetgeen de gedegen beschouwingen in de Nieuwe Rotterdammer Courant en het Handelsblad o.a. wel zeer onrecht doet.

De moderne humanisten hebben uiteraard geen enkel bezwaar tegen bestrijding van hun opvattingen door andersdenkenden. Zij mogen echter vragen dat daarvoor hun werkelijke opvattingen, neergelegd in hun officiële conclusies, zoals die ook aan de pers zijn verstrekt, tot uitgangspunt dienen. Het stemt tot teleurstelling dat een deel der Nederlandse pers in dit geval geen andere vorm van bestrijding heeft weten te vinden dan een provinciale ruzietoon die weinig past bij het internationale niveau van het onderhavige congres.

Reacties VAN ALLE KANTEN op het Eerste Internationale Congres van Humanistische Organisaties te Amsterdam.

Verslagen van het Eerste Internationale Congres zijn in alle landelijke en provinciale dagbladen verschenen.

Daarnaast hebben dag- en weekbladen in hun redactionele kolommen beschouwingen over dit congres gegeven, waarvan de belangrijkste in de nos. 8 en 9 van de Persdienst zullen worden weergegeven, zoveel mogelijk in extenso.

DE TIJD van 26 Augustus 1952:

Men ziet dezer dagen deftige heren door Amsterdam wandelen met een naamplaatje op hun borst en een meer dan menslievende glimlach op hun gezicht. Het naamplaatje verraadt dat zij een congres bijwonen en de glimlach, dat zij humanisten zijn.

Inderdaad! Ruim tweehonderd humanisten uit velerlei landen congresseren op het ogenblik in Amsterdam. Wat zijn Humanisten? Dit zijn verbazend liefvallige mensen, die overvloeien van optimisme en welwillendheid, die niets liever zouden zien dan dat deze weerbarstige aarde voor iedereen onmiddellijk in een paradijs werd omgetoverd. Waren zij niet zulke deftige heren, professoren en zo, dan zouden zij terstond bereid zijn uit loutere menslievendheid, hier voor een zieke vrouw de vloer te gaan dweilen, daar voor een overbelaste moeder luiers te gaan spoelen, elders voor een sukkelende vader sigaretten te gaan draaien. H. Gomperts, de Parool-redacteur, een niet-humanist, eer een cosmisch pessimist, maar een schrandere jongen, zegt ervan: "Hoe kunnen wij gemene zaak maken met de humanisten, wier vertrouwen op 's mensen goedheid slechts onze bewondering opwekt als een curieuze paradox?" Zo schrijft hij in zijn Inleiding op Prometheus van Carry van Bruggen.

Een curieuze paradox. Inderdaad, deze humanisten denken zo onge-looflijk goed over de mensheid, dat zij onmogelijk kunnen aannemen, dat 't eerste exemplaar daarvan de boel kan verknoeid hebben. Ook al geloven zij in de evolutie, zoals Julian Huxley, de grootmeester van het humanistengilde, bij de opening van het congres verzekerde, en zou het dus in hun lijn liggen te menen, dat het buitengewoon beroerd kon begonnen zijn, maar dat de mensheid door te evolueren zich hoe langer hoe meer van duivel tot engel had ontwikkeld, toch willen zij zelfs in het begin al niets kwaads erkennen. Hierin vormen zij een merkwaardig contrast met bijvoorbeeld de latere literatuur. In de hedendaagse roman wordt de mens algemeen afgeschilderd als een laag, onverbeterlijk en aan zijn driften overgeleverd wezen, waarop de evolutie weinig vat heeft. Maar ook de alledaagse werkelijkheid leert ons helaas niet veel goeds van de mens. De moralisten van alle tijden met Christus aan het hoofd hebben nooit veel vertrouwen in de mensennatuur gehad en het is moeilijk aan te nemen - een eeuwenlange ervaring spreekt dit tegen - dat er een opvallende evolutie ten goede in hem zou plaatsvinden. "De zondeval is een mysterie", zegt Pascal, "maar de toestand der mensheid te verklaren zonder zondeval is een nog veel groter mysterie".

De humanisten vinden dit niet. Zij voelen zich volkomen thuis op deze aarde en hopen, dat op den duur dit mensenwereldje een knus en gezellig vacantie-oord zal worden, waar ieder prettig en genoegelijk leven kan. Alles wat buiten- of bovenaards is, God, engel of duivel en al wat daarbij behoort, onsterfelijkheid, een hoger goed en kwaad, een later loon of straf, is volgens hen maar droom en verbeelding. Zij zijn geweldige realisten en willen dit mensenleven niet gestoffeerd zien met buitenissigheden, zoals het Christendom er zovele aanwijst. Dat de mens zo moeilijkvrede kan nemen met louter deze aarde, dat hij een onuitroeibaar heimwee heeft naar juist deze buitenissigheden dat hij altijd weer antwoord wil hebben op het "waarom?" en "waarvandaan?" der dingen, op de vraag naar zin en doel van het leven, naar de zin van het lijden, van goed en kwaad, en dit antwoord niet vindt in het aardse bestel, deze verschijnselen worden door de humanist geïgnoreerd of voorbijgezien. En het zijn toch deze verschijnselen, die onze twijfel wettigen aan de terrestre idylle der humanisten.

"De wereld", zo zei Julian Huxley in zijn openingsrede, "heeft behoefte aan een nieuwe religie". En deze nieuwe religie kon het Humanisme zijn, een religie zonder God of geloof, zonder theologie ook, een religie die niet een louter ethisch systeem zou wezen, ook niet enkel wetenschap of een sociale moraal, maar een "vast systeem van ideeën en gevoelens in betrekking tot de bestemming van de mens uitgaande boven de praktische belangen van elke dag." Aangezien de mensheid aldoor evolueert, zal dit "vaste systeem van ideeën en gevoelens zich telkens te wijzigen hebben naargelang de verdere graduering der evolutie. De eerste eis der nieuwe religie zal zijn, dat zij in staat is vat te krijgen op de mensheid in haar geheel en vervolgens, dat zij niet in strijd is met wetenschap en redelijk inzicht.

Er is, dunkt mij, groot gevaar, dat deze doodnuchtere, volstrekt verbeeldingloze religie, uitgedacht en geconstrueerd door een groepje agnostische, menslievende professoren, nimmer vat zal krijgen op de mensheid. Hoe kan dit dorre, uitgeknapen systeem van professorenwijsheid ooit het menschen hart veroveren en bevredigen, dit vaste systeem van ideeën en gevoelens, van evolutie, van mensheidsontwikkeling en verdere abstracties? Er zijn vertegenwoordigers van India aanwezig op het congres. Hoe zullen deze Oosterlingen met dit uitgekookte hapje Angelsaksische wijsheid de hunkerende harten van Mother India kunnen tevreden stellen? Het humanisme is geen religie en zal dit nooit worden. Het mist alles wat een religie tot religie maakt. Het is een vluchtheuvel voor van religie vervreemde agnostici, die beseffen dat de mens ook in het ideeële een sociaal wezen is en dat er toch zo iets als een algemene denkrichting wezen moet, maar die "les raisons du coeur" vergeten, omdat zij slechts oog hebben voor de hersens. Nu is het merkwaardig, dat de hersens des menschen meervoudig zijn en different, het hart is echter enkelvoudig en constant, en verschilt niet bij geleerden, bij rijken of armen. En dit hart eist iets anders dan "een vast systeem van ideeën en gevoelens".

J.v.H.

DE TIJD van 30 Augustus 1952:

Nogmaals

Het Humanistencongres.

De redactie van "De Tijd" stuurt mij een paar protesten van lezers door tegen mijn artikel van Dinsdag 26 Augustus, getiteld: Het Humanistencongres.

De bezwaren komen vooral hierop neer: 1. dat wij iedere overtuiging te eerbiedigen hebben; 2. dat wij werken van naastenliefde hebben te waarderen; 3. dat de toon van het artikel onbeschaafd, misselijk en bekrompen was.

Ik ben volstrekt niet van plan eerbied te hebben voor elke overtuiging. Wel moeten wij eerbied hebben voor elk mens en deze een Christelijke gezindheid bewijzen. Maar eerbied hebben voor ieders overtuiging? Neen. Eerbiedigden wij (ook gij, protestinzenders) de overtuiging van wie in Nederland Hitler aanhingen tijdens en na de oorlog? Toch was deze gezindheid een heilige overtuiging voor wie ze deelden. Er zijn overtuigingen die, wanneer zij consequent beleefd en gerealiseerd worden, de gemeenschap in gevaar brengen. De staat zet zulke mensen in de gevangenis in plaats van hun overtuiging te eerbiedigen. Dit zijn natuurlijk uitersten, maar zij bewijzen toch dat niet elke overtuiging geëerbiedigd dient te worden. Het Humanistisch Verbond in Nederland, waarvan Dr. J. F. van Praag voorzitter is en dat o.a. bekende professoren als leden telt, mensen, die ik als persoon eerbiedig, huldigt in het algemeen een overtuiging die ik niet kan eerbiedigen. Mijn bezwaren zijn zelfs niet alleronmiddellijkst van religieuze aard.

Dat een hoogstaand, intellectueel doorvoed mens, als ik het zo noemen mag, tevreden is met deze aarde, of zo ge wilt, met dit heelal, en alle, alle transcendentie afwijst, al die waarden namelijk zonder welke de mens feitelijk niet leven kan, als daar zijn onsterfelijkheid, een transcenderend goed en kwaad, een buitenaardse vergelding, een voorziende lots- en levensleiding, dat deze intellectueel practisch het mysterie in leven en dingen ontkent of schouderophalend daaraan voorbijgaat, dat hij, bevangen in het evolutie-idee, de mens zo idyllisch ziet, dat hij voor hem een paradijselijke toekomst op deze aarde mogelijk acht, dit alles lijkt mij voor een intelligent mens zo onwerkelijk dat ik een dergelijke overtuiging niet serieus kan nemen. De wezenlijke, in zijn kern huizende zwakheid en corruptibiliteit van de mens voorbij te zien, geen oog te hebben voor de innigste en onuitroeibaarste aspiraties en vermoedens van het menschenhart, voor de eeuwige drang naar God en het eeuwige, die de mens aller tijden kenmerkt, en dit te doen met bewustheid en overtuiging -, dit kan mij geen eerbied afdwingen. En wanneer Dr. Julian Huxley deze wereldbeschouwing als de nieuwe religie der mensheid wil voorstellen, dan vergeve mij de hemel dat ik dit niet ernstig aanhoren kan.

Nu is dit congres wel zo wijs dit niet als voorgeschreven doctrinen op te leggen. In de slotzitting van Dinsdag werd uitdrukkelijk vastgesteld dat het humanisme ondogmatisch is, ieder zijn vrijheid laat en zijn volgelingen geen credo voorschrijft. Maar praktisch zijn de opvattingen der humanisten ongeveer als boven werd uiteengezet.

Wat nr. 2 betreft. Wij hebben ongetwijfeld alle werken van naastenliefde te waarderen en te bewonderen. Ik kan echter deze werken in hun waarde laten en toch de beginselen waaruit zij opbloeien, wanneer deze beginselen met de gezonde levenszin dreigen slaags te raken, minder eerbiedig bejegenen. Wanneer Angel-Saksen ethisch worden - en dit humanistendom draagt een zeer Angel-Saksisch stempel -, worden zij dikwijls verschrikkelijk ethisch; men denke aan het Puritanisme. Wie hier aan de "Farizeër en de tollenaar" denkt zoals een der protesteerdere, is op weg naar dit Anglo-Saksisme.

Over Nr. drie zwijg ik liever en laat het oordeel daarover aan de lezer.

J. van Heugten S.J.

DE NIEUWE ROTTERDAMMER COURANT van 30 Augustus reageert op het eerste artikel in 'Critisch Commentaar' als volgt:

Zulk geschrijf kunnen wij, zonder enigermate tussen humanisten en rooms-katholiken partij te willen kiezen, niet anders dan vuns en dom vinden. Vuns omdat de verdachtmaking er dik bovenop ligt (ze doen maar net alsof ze zo menslievend zijn, want hun "deftigheid" - wat heeft "De Tijd" zijn ogen toch slecht de kost gegeven! - weerhoudt hen van daden). Dom, omdat uit dit proza - en niet minder uit de rest van dit artikel, waaruit wij citeerden - blijkt, hoe weinig de auteur (die zich met letters J.v.H. aanduidt) zich verdiept heeft in hetgeen humanisten in werkelijkheid willen en denken.

Iemand zou eens moeten proberen in een dergelijke stijl in een krant over het Rooms-Katholicisme te schrijven! Het zou niet zo moeilijk zijn, want die stijl is bijzonder goedkoop. Men hoeft zich niet eens rekenschap te geven van het probleem, dat men aanroert.

Nel is "De Tijd" veranderd (dat doen tijden van ouds altijd)! Het is nog niet zo lang geleden, dat ditzelfde blad een artikel heeft gepubliceerd over humanistische geestelijke verzorging, waarin dingen werden gezegd, die voor humanisten niet alleszins onaanvaardbaar moeten zijn geweest.

ELSEVIER'S WEEKBLAD van 30 Augustus 1952.

Stormloop der humanisten.

Op Amsterdam is dezer dagen een eerste internationaal congres van Humanisten losgelaten. Naar algemeen spraakgebruik is een humanist iemand, die de mensheid liefheeft, - en dit willen wij allen zoveel mogelijk. Doch de "humanist" volgens deze bepaalde groepering is iets anders. Hij is iemand die denkt, dat hij het weet. Of ten minste: dat hij het te weten komen kan. Dat hij met zijn nieuw licht alles in orde brengt. Of ten minste in orde brengen kan. Dit doet hij, door de verbreiding van kennis, en van de vrije geest. Door de mensheid te verlossen van ouderwetse overgeleverde begrippen. Van geloof en godsdienst. Van traditie en inkeer. In de plaats daar van: het licht van de nieuwe rede.

Wanneer iemand persoonlijk zo denken wil en zeggen, is 't natuurlijk zijn zaak. Maar blijkbaar is nu over de humanisten ter wereld, zoölogen uit Brunswijk en psychiaters van de Pacific-kust, Engelse existentialisten, Nederlandse intellectuelen, en wat al niet, de geest van deze tijd vaardig geworden. Zij vormen een bond (wat eigenlijk gezegd met 't i n d i v i d u e l e van de vrijdenkersgeest te strijden schijnt). En beginnen een p r o p a g a n d a. Blijkens de publiciteit voor dit congres, met alle regels van de moderne tamtam. Bij de opening draafde zelfs een onzer ministers voor, nog wel die van christelijken en historischen huize. Hij moet zich wat verwonderd hebben; want van beide keert men zich juist hier af. Natuurlijk ook de Unesco, deze hedendaagse speeltuin voor het menselijke brein. Gaat ge 't goed na, dan zijn op deze bijeenkomst een aantal knappe koppen; een aantal warhoofden en een aantal amphibieën daar tussen in, bijeen. De persen-

tages moeten zij zelf maar uitmaken. En dezulken zullen gezamenlijk de nieuwe blijde boodschap brengen? Eigenlijk staat ge verstoeld. Een samenleving als de onze, die méér dan ooit snakt naar karakter. Naar vastigheid. Naar geestkracht. Naar wortel in de grond. Naar bezinning en bezinking, en oude ervaring. Naar godsvertrouwen. En hier raapt zich zo'n schare wildemannen te saam, om de grote klok te luiden, en grijpt in de zalen van de Hogeschool onzer Hoofdstad zowaar de gelegenheid, nog eens extra aan de losrafeling van de geesten onder ons volk, onder de volken te gaan werken. Met hun nieuwe Rede!

Men zou zo zeggen, de mensheid heeft in de afgelopen paar honderd jaar reeds méér dan genoeg invallen van zulke Noormannen der nieuwe rede te verduren gekregen. Met telkens welk pover resultaat! Die hebben, gelijk Noormannen plegen te doen, een en ander platgebrand en vernield; en trokken dan weer af. Een wereld overhoop achter zich latend. De ervaring kan dus thans wel iets wijzer hebben gemaakt tegenover de inbeelding van zulke nieuwe rede!

Tóch is 't beter zulk een nieuwe Noormanneninval géén voet aan de grond te geven. Daarom ware te betreuren, dat in waarlijk ernstige kringen ten onzent er nog ernst aan zou kunnen worden verleend. Men behoeft immers ook slechts de rapporten van dit congres na te gaan om te bemerken, dat, wat hier de mensheid wordt geboden, slechts is: pamfletten voor brood... Niet eens: S t e n e n.

De meest passende ontvangst ligt misschien nog weer in de versregels van Voltaire:

"Ils n'ont ni volonté, ni puissance de nuire.

Imitons le bon Dieu, qui n'en a fait que rire".

"Om kwaad te stichten hebben zij de wil, noch de macht.

Wij volgen God na, die er enkel om lacht."

DE VOLKSKRANT van 30 Augustus:

Anti-christelijk.

Te Amsterdam heeft dezer dagen het eerste internationale humanistische congres plaats gehad. Is dit feit hem niet op andere wijze medegedeeld, dan is de lezer van de VOLKSKRANT er van onkundig gebleven. Hij kan er echter van overtuigd zijn, dat hem niets van positief belang onthouden werd. Het congres was een ononderbroken demonstratie van de verdwazing en blinde hoogmoed, waartoe de Westelijke mens vervallen kan wanneer hij verzaakt aan de eeuwige waarheden van het christelijk geloof. Het was een opeenstapeling van in quasi-diepzinnige redevoeringen verhulde onmacht en verwording. Het heeft niet eens zin - tenzij als waarschuwing - de namen te noemen van hen die zich daarvoor uitsloofden. Het enige wat misschien zin heeft is er op te wijzen, dat het congres zijn eigen onmogelijkheid aantoonde. In de besprekingen werd elk dogma bij voorbaat afgewezen, maar omdat zelfs het humanistische bloed kruipt waar het niet gaan kan, kwam er een nieuw dogma voor in de plaats. Volgens dit nieuwe dogma kan men er vele meningen op na houden, doch één ding staat volstrekt vast: het Christendom (en de Katholieke Kerk bij uitstek) heeft afgedaan en is voor de redelijke mens onaanvaardbaar. De miljoenen die het aanvaarden, zijn dus geen redelijke mensen. Geen enkel christelijk dogma, hoe scherp ook geformuleerd en hoe schijnbaar onverdraaglijk voor andersdenkenden ook, heeft ooit tot een zo verblind hoogmoedige conclusie kunnen leiden. Het dogma der humanisten, de geleerden met de royale opvattingen en de brede blik, is het dogma der hooghartigste onverdraagzaamheid.

Alsof dit alleen al niet voldoende kan zijn om aan te tonen hoe onmogelijk dit congres was, hebben verschillende sprekers zich daarboven bijverd te bewijzen dat de wereld een nieuwe religie nodig had. Géén geopenbaarde godsdienst, maar een niet geopenbaarde. Wat dit precies is, valt moeilijk uit te maken voor wie uit het woord "godsdienst" kan afleiden, dat het daardoor aangeduide begrip met God te maken heeft en wie beseft dat God niet anders dan bij wijze van openbaring tot de mens kan spreken. Een niet-geopenbaarde godsdienst is iets als een niet-menselijke mens, een niet-humaan humanist. Dit bleek trouwens duidelijk toen de volgelingen van deze leer beweerden dat ieder die

door middel van de Openbaring kennis meent te kunnen krijgen omtrent God, het recht verspeekt zich humanist te noemen. De machtige traditie der christelijke humanisten, waaraan Europa alles dankt wat het zijn plaats heeft verleend in de geschiedenis der westerse beschaving, werd met één botte ruk van de kaart geveegd. De moderne, niet-humane humanisten bleken niet alleen super-onverdraagzaam, zij bleken ook - deze ridders der ridderlijkheid - gespeend van het meest elementaire, redelijke historische besef.

Dit waren dan de voornaamste vondsten van het eerste internationale humanistische congres. Dat ook de geboortebeperving een belangrijk onderwerp van discussie vormde, spreekt vanzelf. Maar zou het niet eerlijker zijn geweest - dus humanistischer - in plaats van over een humanistisch congres ronduit te spreken over een anti-christelijk congres?

Dan rest als enige moeilijkheid het antwoord op de vraag waarom men het gehouden heeft in de hoofdstad van een land dat - met dankbare en blijde instemming van verreweg het grootste deel der bevolking - christelijk wordt genoemd.
